МБГББУ ТР Әгерҗе районы
Сарсак- Омга лицее

Фразеологизмнарда саннар

Проектны башкарды:
Хатбуллина Иделия, 6 нчы сыйныф укучысы
Җитәкчесе: Шәйдуллина Л.М.

2018-2019 уку елы

Тикшерү объекты:

Н. Исәнбәтнең 2 томдагы “Татар теленең фразеологик сүзлеге”, андагы саннар кергән фразеологизмнар.

Тикшерү объекты:

Н. Исәнбәтнең 2 томдагы “Татар теленең фразеологик сүзлеге”:

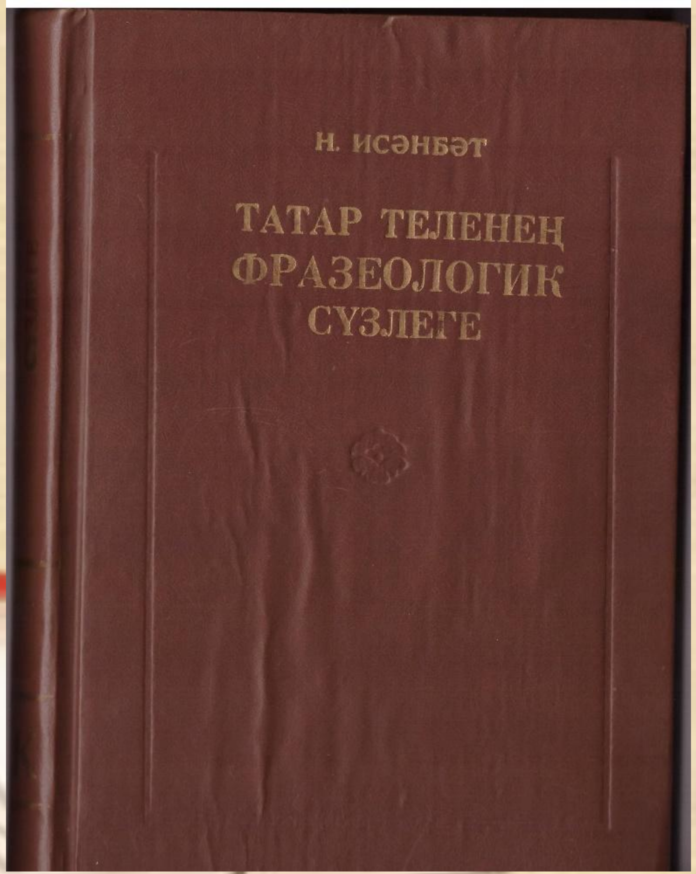

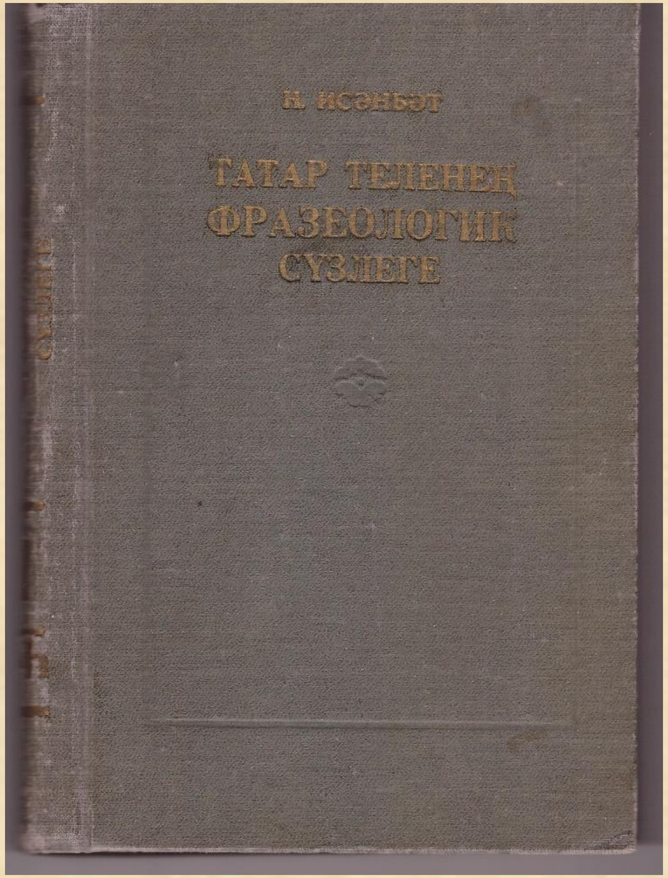

Эш максаты:

фразеологизмнарны тикшерергә, алар составына керә торган саннарны барларга.

Бурычлар:

Куелган максатка ирешү өчен, без түбәндәге бурычларны күз алдында тоттык:

- фразеологиягә багышланган фәнни-методик хезмәтләргә күзәтү ясау;
- бердән унга кадәр саннар кергән фразеологик әйтелмәләрне барлау, таблицага тулыландыру;
- фразеологизмнарны үзләштерү, дәресләрдә тикшерү алымнарын тәкъдим итү.

Тикшеренү ысуллары:

-мәгълүмат җыю (фәнни-популяр әдәбият, күзәтү);

-өйрәнү;

- анализ;

- чагыштыру;

- статистик тикшеренүләр

Гипотеза:

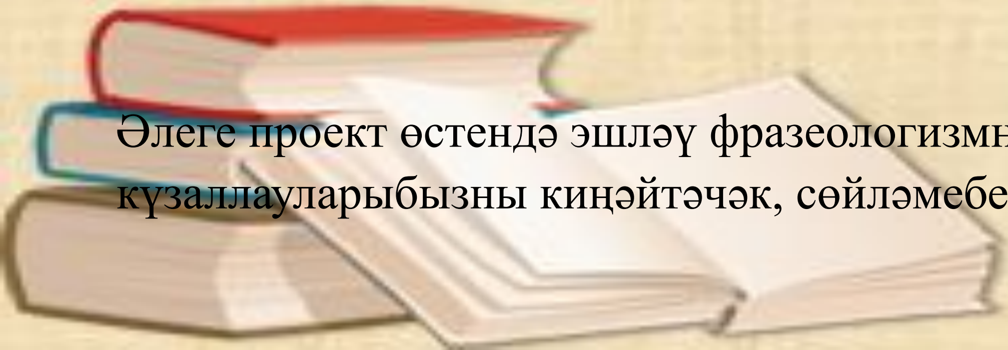

Әлеге проект өстендә эшләү фразеологизмнар турындагы белемнәрне тирәнәйтәчәк, безнең күзаллауларыбызны киңәйтәчәк, сөйләмебезне баетачак.

Фразеологизм — күчерелмә мәгънәгә ия булган тотрыклы (таркалмый торган) сүзтезмә. Фразеологизмнар ике яки берничә сүздән тора. Ул бербөтен, лексик берәмлек буларак кына эшли. Мин шул теманы үз проект эше өчен сайладым, чөнки фразеологизмнарда саннарның кулланылыш киңлеген ачыклыйсым килде. Алар ни өчен кирәк, кайсы очракта нинди фразеологизм кулланыла?

Сөйләмдә фразеологизмнар нигә кирәк? Татар телендә фразеологизмнарның роле бик зур. Алар еш кына, тотрыклы сүзтезмәләргә әйләнеп, бөек кешеләрнең фикерләрен белдерәләр. Һәр фразеологизм - озын фикернең кыскача чагылышы. Шулай ук, фразеологизмнар ата-бабаларыбызның тормышыннан алынган, чөнки нәкъ менә алар фразеологизмнарны беренче булып кулланганнар. Димәк, бу безнең тарихның бер өлеше дә әле.

Бер саны кергән фразеологизмнар: 357.

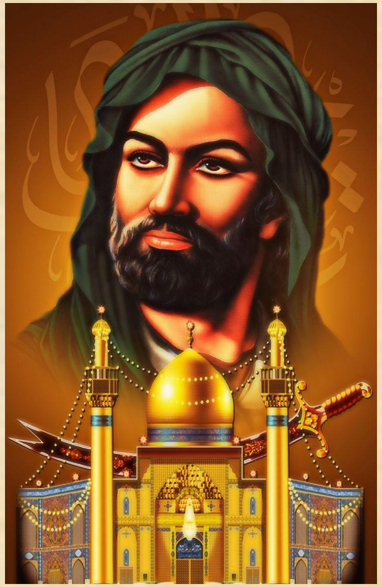

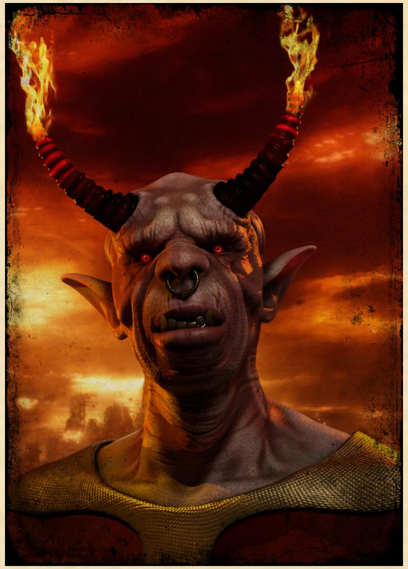

Ике саны кергән фразеологизмнар: 237.

Өч саны кергән фразеологизмнар: 4.

Дүрт саны кергән фразеологизмнар: 19

Биш саны кергән фразеологизмнар: 52.

Алты саны кергән фразеологизмнар: 14.

6

Җиде саны кергән фразеологизмнар: 5.

Тугыз саны кергән фразеологизмнар: 4.

Ун саны кергән фразеологизмнар: 13.

Унбер саны кергән фразеологизм: 1.

Унике саны кергән фразеологизмнар: 5.

Унбиш саны кергән фразеологизм: 1.

Булмаса-биш, булса-унбиш. - Акчаң югын белсә биш сумга да килешә, булганын белсә, унбиш сумыңны алмыйча китми, әрсез димәктән.

Уналты саны кергән фразеологизм: 1.

16

16

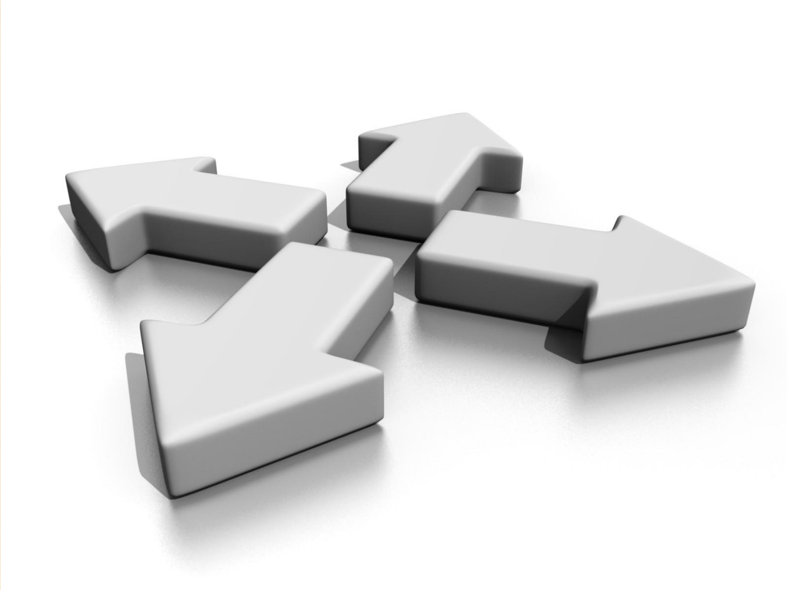

16

16

Унҗиде саны кергән фразеологизмнар: 3.

Утыз саны белән фразеологизм: 1.

Кырыгына бер иман, утызына бер комган. – Угыры, башкисәр бер төркем кешеләр, банда, шайка, юлбасар халык хакында. Ягъни аларга ышанырга да, таянырга да юк.

Утыз тугыз саны кергән фразеологизм: 1.

39

Кырык саны кергән фразеологизмнар: 48.

Кырык өч саны кергән фразеологизм: 1.

Кырык өч әрвахка бер бөтен икмәк. – Ачлыктан, ябыклыктан өрәк кебек коры күләгәгә калган йолкышларны берәр кече телем паек белән туйдыруның мөмкин түгеллеген көлү.

Кырык тугыз саны белән фразеологизм: 1.

Илле саны белән фразеологизмнар: 3.

Алтмыш саны кергән фразеологизмнар: 1.

Алтмыш колач алайгыр. - Әкият батырлары атлана торган мифик ат исеме.

Туксан саны кергән фразеологизмнар: 3.

90

Туксан тугыз саны кергән фразеологизмнар: 2.

тапкыр

Йөз саны кергән фразеологизмнар: 5.

Мең саны кергән фразеологизмнар: 10.

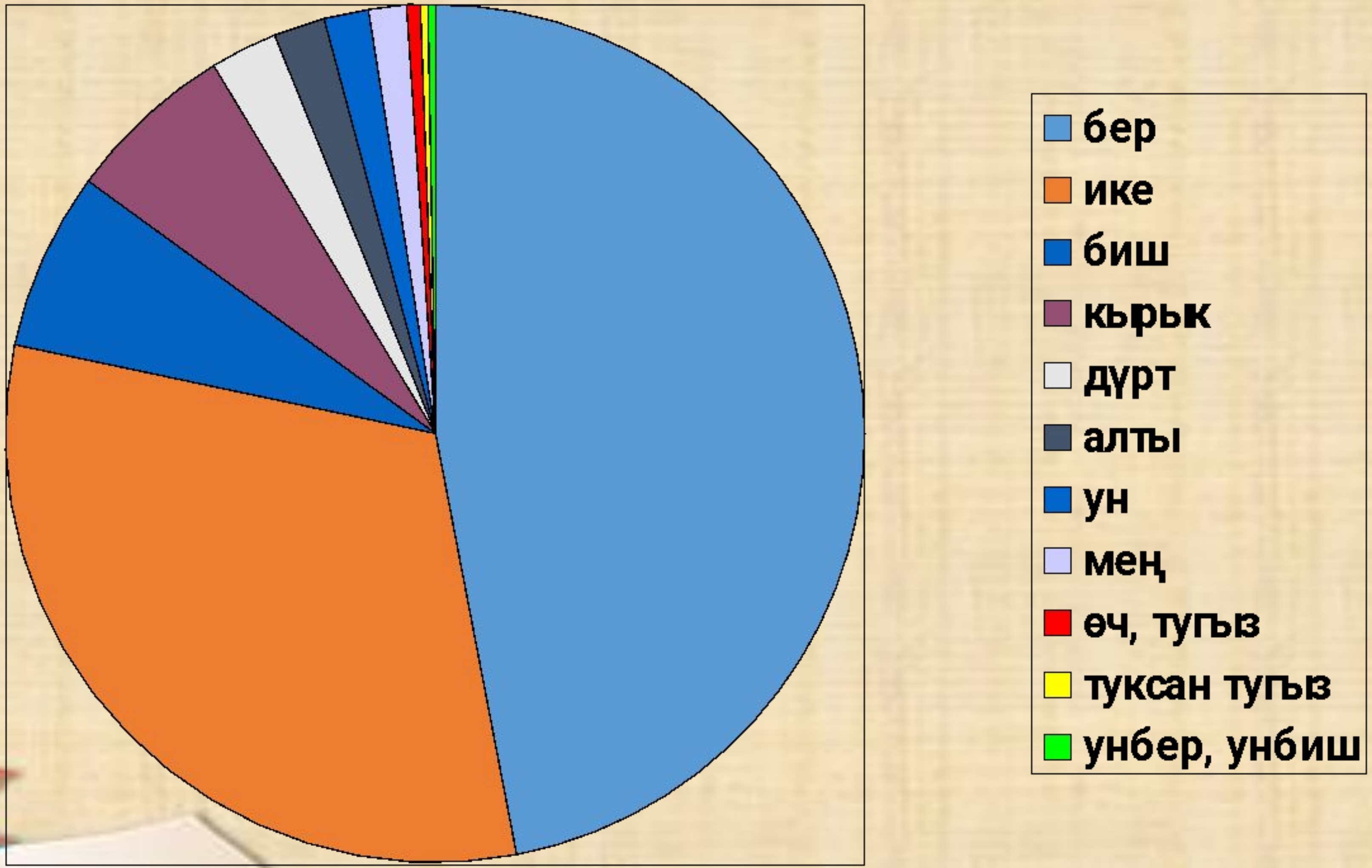

бер
ике
биш
кырык
дүрт
алты
ун
мең
өч, тугыз
туксан тугыз
унбер, унбиш

Йомгаклау.

Проект эшен язу дәверендә түбәндәге **нәтиҗәләр** ясалды:

1. Татар теленең фразеологик фонды бай һәм күпкырлы. Ул кеше сөйләмен баетуда, үтемлерәк, көчлерәк һәм үткенрәк итүдә, художестволы әсәр стиленә сәнгатьлелек бирүдә, фикерне тулырак ачуда әһәмиятле роль уйный.
2. Татар телендә саннар кергән фразеологик берәмлекләр (аеруча 1 һәм 2 саннары кергән) бик күп, аларны танып белергә, сөйләмдә урынлы куллана белергә кирәк.
3. Фразеологик берәмлекләр коммуникатив вазифа башкарудан тыш эстетик бурыч та үтиләр. Кеше үзенең сөйләмендә мәкаль-әйтемнәр, фразеологик берәмлекләрдән ни дәрәҗәдә мул һәм уңышлы файдаланса, аның фикере кешеләргә шул дәрәҗәдә җиңелрәк һәм күркәмрәк булып ирешә.
4. Проект эше буенча әзерләнгән буклет татар теле һәм әдәбияты дәресләрендә куллану өчен ярдәм итәр.

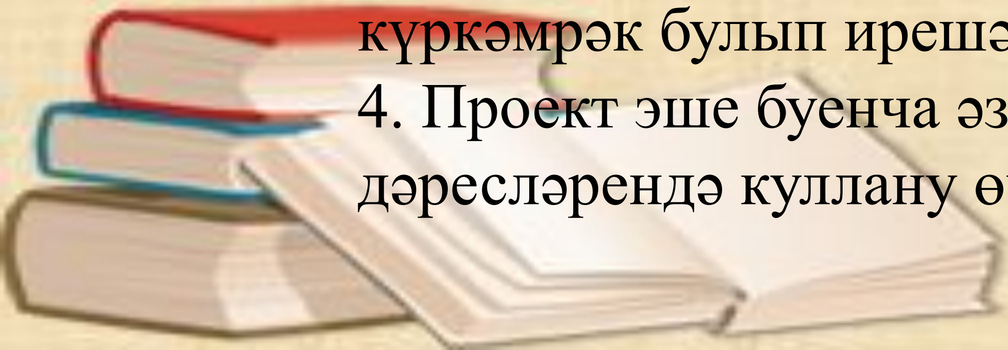

Әдәбият исемлеге:

1. Н. С. Исәнбәт “Татар теленең фразеологик сүзлеге” . Ике томда. I том.- Казан, Тат. кит. нәшр., 1989. - 495 бит.

2. Н. С. Исәнбәт “Татар теленең фразеологик сүзлеге” Ике томда. II том.- Казан, Тат. кит. нәшр., 1990. - 365 бит.

3. Ф. С. Сафиуллина, М. З. Зәкиев. Хәзерге татар әдәби теле: Югары һәм урта уку йортлары өчен дәреслек. Тулыл. 2нче басма. – Казан: Мәгариф, 2002, - 407 бит.

Сайтлар:

https://infourok.ru

https://tt.wikipedia.org

http://www.myshared.ru/

Игътибарыгыз өчен рәхмәт!